

The Elements of Curse and the Representation of Gender in the Written Couplets of Fars folklore

Saeed Khosropur¹, Mohammad Moradi*²

Extended Abstract

Native songs have covered to a large extent the issues and concerns of the lives of their ancestors. Since they cover a wide range of beliefs, they cover the period from birth to death. These poems mostly have lyrical themes and comprise the possible and impossible emotions, feelings and aspirations of the poets (Zolfaghari, 2015, p. 291). Sufficient knowledge of the issues of life of different ethnic groups requires a series of studies to include the narrow-mindedness that is essential for a scientific research as a result of the large number of native Iranian poems. Consequently, the researcher should highlight this issue and be bound to specific cases. In this research, Fars is the origin of one of the main native climates of the poems, and "curse" and its essential elements have been analyzed in folklore couplets according to the representation of the elements of life in Fars folklore poems. Curse is a human reaction that occurs in conditions of disability, failure, and duress, and embraces the elements of the one who curses, the one who is cursed, and the reason and the content of the curse. Some researchers have focused over the issue of the curse in folklore literature; for example, Mahouzi et al. (2017) have

Received: 03/04/2022

Accepted: 31/05/2022

* Corresponding Author's E-mail:
momoradi@shirazu.ac.ir

1 PhD Candidate of Persian Language and Literature, Shiraz University, Shiraz, Iran
<http://orcid.org/0000-0002-6584-3784>

2 Associate Professor of Persian Language and Literature, Shiraz University, Shiraz, Iran
(Corresponding author)
<http://orcid.org/0000-0002-4602-154X>

premeditated the content of the curse in more than 3,000 Mazandaran and Khorasani couplets.

Most of the studies are related to the field of history and linguistics or have dealt with this category in classical mythology and poetry.

This research has scrutinized the couplets of Fars province through the analytical-descriptive method using library sources. 4391 folklore couplets of Fars province have been dissected and one hundred and forty-nine (149) couplets containing the concept of curse have been analyzed based on accurate statistics, the elements of curser and the cursed one, and the reason for the curse. In consequence, the subsequent outcomes have been achieved through concentrating on the element of gender.

In the studied couplets, the cursers are classified into nineteen (19) groups, of which the lover has the highest frequency with 123 samples and 82%.

Beleaguered people and the ones with anonymous identities are in the second and third groups. The existence of this unidentified other as a curser, emphasizes the allocation of couplets to romantic themes owing to the nature of the type of poetry. People who hate women (particularly on account of unfaithfulness) and those who are unlucky are classified fourth and fifth in terms of frequency.

Fourteen (14) groups of cursers have the same frequency. All these cursers are human except the rooster, humans who have been concerned about the past and have been complicated in issues that have been cursed by factors based on the situation.

Another significant point is the deficiency of plants as cursers; as cursing is related to speech as a human action, and plants lack these features, they are not involved in the group of cursers.

In keeping with the findings, 72 cases (48.32%) of male cursers and 9 cases (6.04%) are female. 68 samples of curses (45.63%) also do not have textual signs. Thus, it indicates that they are male or female; that

is, their curser can be either male or female depending on the situation in which the poem is used. Though half of the cases of "male or female" cursers (22.81%) are related to women and the percentage of "female" cases is further, the number and percentage of male cursers is still greater. In this case, 71.15% of the cursers are men and 28.85% of the cursers are women.

This result is in reverse with the popular belief that most women curse; the result is mostly due to the egocentricity and greedy outlook of the man and all together shows his weakness in the face of hindrances.

The cursed ones are divided into 34 categories in the under study couplets (177). The beloved one has been cursed the most from all sides in a romantic relationship as the main guilty with 41 items and 23.16%, and The lover is in the second place with 24 samples and 13.55 %, of which 21 samples promise the lover's self-denial.

From this viewpoint, the curse has a unique place as an applied tool in folklore romantic poetry. Half of the cursed ones (17 groups) are non-human. This issue not only reveals the relationship between these points with human life but also human inevitability; the fact is that he curses non-human groups instead of confronting the perpetrators of inappropriate conditions.

In terms of gender, the cursed are a total of 180 samples that fall into three categories: male, female, and the non-gendered ones; this statistic includes poems in which 174 samples have one gender and in three poems, two genders and they all have been cursed.

Out of a total of 143 cases, about 80% of the cursed are gender-based (male / female) which is equal to 37 cases. Remarking the samples with specific gender, 38 samples (21.11%) were specifically female, 44 samples (24.44%) were male and 61 (33.88%) were male or female; that is, even though the cursed ones are human, it is not possible to determine their exact gender and they are subject to the

position of the reading. If the number of male self-cursing (totally 12) is taken into account, the man is definitely not cursed by the woman in 32 cases, and the woman with 38 cases is 6 times more cursed than the man.

This result is also divergent to the faith that the female gender is considered more cursed and the male gender is deliberated as the ones who curse more.

One hundred and sixty-six reasons of cursing have been detected in the couplets of the folklore of Fars which were categorized in sixty-five groups, splitting with 25 examples and 15.06% scored the most frequent one. Other reasons such as splitting, cheating, attracting the loved one's attention, the misfortune of the lover are the most frequent ones in the couplets of the folklore. The remaining forty-one items have the lowest frequencies.

Reference

Zolfaghari, H. (2015). *Folklore language and literature of Iran*. Samt.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

دوماهنامه فرهنگ و ادبیات عامه

سال ۱۰، شماره ۴۴، خرداد و تیر ۱۴۰۱

مقاله پژوهشی

DOR: 20.1001.1.23454466.1401.10.44.10.5

عناصر نفرین و نمود جنسیت در دوبیتی‌های مکتوب عامه فارس

سعید خسروپور^۱، محمد مرادی^{۲*}

(دریافت: ۱۴۰۱/۰۱/۱۴ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۳/۱۰)

چکیده

نفرین یکی از شیوه‌های واکنش انسان در برابر موانعی است که در طول زندگی با آن‌ها مواجه می‌شود. واژه نفرین به معنای دعای بد است و بیشتر در شرایط عجز و ناتوانی انسان بروز می‌یابد. باور به تأثیرگذاری نفرین بیشتر از آن‌جاست که عامل اجرای آن، یکی از نیروهای ایزدی و مینوی است. هرچند باور به این تأثیرگذاری در گروه‌های مختلف اجتماعی وجود داشته است، اما مردم عامه به دلیل باورها و شرایط اجتماعی متفاوتی که داشته‌اند بیشتر از این ابزار استفاده و در قالب زبان گفتاری یا نوشتاری آن را بیان می‌کرده‌اند. یکی از قالب‌ها دوبیتی است که عامه آن را برای بیان بسیاری از واکنش‌ها و احساسات خود مناسب دانسته‌اند. بنابراین، استفاده از آن برای بیان نفرین نیز طبیعی است. این پژوهش، به روش تحلیلی - توصیفی، نفرین‌های نمودیافته در ۴۳۹۱ دوبیتی رایج در میان عامه استان فارس را بررسی کرده و با بسامدیابی از عناصر نفرین‌کننده، نفرین‌شونده و دلیل نفرین، به تحلیل آماری و نمود این

۱. دانشجوی دکتری زبان و ادبیات فارسی دانشگاه شیراز، شیراز، ایران

<http://orcid.org/0000-0002-6584-3784>

۲. دانشیار زبان و ادبیات فارسی دانشگاه شیراز، شیراز، ایران (نویسنده مسئول)

*Momoradi@shirazu.ac.ir

<http://orcid.org/0000-0002-4602-154X>

عناصر و جنسیت، در این حوزه از فرهنگ عامه پرداخته است. یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد در اشعار بررسی‌شده، همهٔ نفرین‌کنندگان جز در یک نمونه، انسان و نیمی از نفرین‌شوندگان غیرانسان‌اند، نکته‌ای که می‌تواند به‌ترتیب به‌دلیل ارتباط واکنش نفرین با سخن‌گویی انسان و فرافکنی تقصیر بر غیرانسان باشد. در دوبیتی‌ها، عاشق بیشترین نمود (۸۲ درصد) را از میان ۱۹ گروه نفرین‌کننده دارد و معشوق نیز با ۲۳/۱۶ درصد، اصلی‌ترین طرف در میان نفرین‌شوندگان است. همچنین از منظر جنسیت، زن در نفرین‌ها، بیشتر در مقام نفرین‌شونده قرار می‌گیرد، ویژگی‌ای که مربوط به جامعهٔ مردسالار است که افزون‌بر ضعف و خودخواهی جنس مرد در برابر موانع، صبوری زن و پای‌بندی بیشترش را به رابطهٔ عاشقانه نشان می‌دهد. هرچند می‌تواند مؤید به‌رسمیت نشناختن حق زن برای اعتراض نیز باشد و یک‌طرفه بودن رابطهٔ عشق را نیز در جامعهٔ مردمحور تأیید کند. از منظر تحلیل دلایل نفرین نیز، مانع وصل شدن، دیگرگزینی، جلب توجه معشوق و ناکامی عاشق، بیشترین بسامد را در دوبیتی‌های عامه دارند، مؤلفه‌ای که با وجه غنایی اشعار پیوندی مشخص دارد.

واژه‌های کلیدی: استان فارس، جنسیت، دوبیتی، عناصر نفرین، نفرین.

۱. مقدمه

ادبیات عامه تا حد بسیاری توانسته مسائل و دغدغه‌های زندگی پیشینیان را حفظ کند و انتقال دهد. نکتهٔ حائز اهمیت این است که این نوع ادبی بازهٔ زمانی تولد تا مرگ را پوشش داده است و گسترهٔ باوری وسیعی دارد؛ همین امر موجب شده مسائل بنیادی بسیاری در آن مطرح شود. هرچند آرنولد ون ژنپ^۱ فرهنگ مردم را اعمالی می‌داند که از روی عادت و بدون هیچ فلسفه‌ای صورت می‌گیرد (ذوالفقاری، ۱۳۹۴)، اما منکر نقش‌مندی این فرهنگ نمی‌شود (همان) همین نقش‌مندی نشان از نظم‌دهی این فرهنگ به مسائل زندگی مردم دارد، لذا نمی‌توان آن را صرفاً برخاسته از عادت دانست. در یک دسته‌بندی این نقش‌ها عبارت‌اند از: آموزشی، نظم‌دهی به رفتار و روابط مردم،

عناصر نفرین و نمود جنسیت در دوبیتی‌های مکتوب عامه فارس _____ سعید خسروپور و همکار

اعتباردهی و اقتداربخشی به نهادهای اجتماعی و مناسک، روان‌شناختی، تداوم و ثبات‌بخشی معیارها و ملاک‌های اخلاقی، فرهنگی و ... (بلوکباشی، ۱۳۸۸).

بومی‌سروده‌ها بیشتر شامل مضامین غنایی و دربردارنده عواطف، احساسات و آرزوهای ممکن و غیرممکن سراینده‌گان‌اند (ذوالفقاری، ۱۳۹۴). یکی از قالب‌ها و انواع بومی‌سروده دوبیتی است. اگر همه دوبیتی‌های مکتوب فارسی مطالعه شود و آمارگیری دقیقی از مضامین به‌کاررفته در آن‌ها صورت گیرد راهگشای خوبی برای درک بهتر زندگی عامه گذشته خواهد بود و از این راه می‌توان تا حدود بسیاری به دغدغه‌های اصلی زندگی پیشینیان پی‌برد؛ البته برای این کار تمرکز پژوهشگران باید بر مفهومی خاص — برای نمونه نفرین — و براساس دامنه‌ای مشخص — برای نمونه دوبیتی‌های استان فارس — باشد. مقوله نفرین هرچند نسبت به مقوله دعا تنوع موضوعی کم‌تر دارد (جعفری (قنواتی)، ۱۳۹۴) و حتی بازتاب کم‌تری در ادبیات عامه داشته است، ولی با دانستن نفرین‌کنندگان، نفرین‌شوندگان، دلایل نفرین و مضامین به‌کار رفته در آن، افزون‌بر شناخت کنشگران و کنش‌پذیران، می‌توان به بخشی از دغدغه‌ها، خلق‌وخو، عواطف و واکنش‌های انسانی مردم گذشته در شرایط گوناگون دست یافت. همچنین می‌توان به میزان کنشگری یا کنش‌پذیری مردان یا زنان در زمینه نفرین آگاهی یافت و دید آیا در این زمینه همچنان طبق باور پذیرفته‌شده زنان بیشتر کنشگرند یا برعکس.

۱-۱. پرسش‌های پژوهش

پرسش‌های این پژوهش که نفرین‌های به‌کاررفته در ۴۳۹۱ دوبیتی عامه استان فارس را بررسی می‌کند عبارت‌اند از: تعداد و درصد نفرین‌های به‌کار رفته در دوبیتی‌های موردبررسی چقدر است؟ نفرین‌کنندگان و نفرین‌شوندگان در دوبیتی‌های مبنای پژوهش به چند گروه قابل تقسیم‌اند و درصد هر گروه چقدر است؟ چرایی (دلیل) نفرین‌های

موردبررسی چیست و تعداد و درصد هر کدام چه میزان است؟ از نظر آماری، جنسیت (مرد یا زن بودن) نفرین کنندگان و نفرین شونده‌گان چگونه است؟

۲-۱. فرضیه پژوهش

با توجه به جامعه آماری (۴۳۹۱ دوبیتی) فرض بر این است که تعداد و درصد نفرین‌های به‌کار رفته در این دوبیتی‌ها فراوان است و می‌توان آن‌ها را به گروه‌های مختلفی دسته‌بندی کرد و براساس آمارگیری دقیق، درصد هر کدام را نشان داد. فرض دیگر اینکه هر نفرین دلیلی دارد و می‌توان با استخراج و دسته‌بندی این دلایل، بسیاری از عوامل اصلی نفرین در زندگی عامه را شناخت. همچنین می‌توان نشان داد که از منظر جنسیت، مرد بیشتر در نقش نفرین‌شونده است و زن بیشتر در جایگاه نفرین‌کننده قرار دارد.

۳-۱. روش پژوهش

این پژوهش به شیوه توصیفی - تحلیلی و براساس منابع کتابخانه‌ای تنظیم شده و کتاب‌های ترانه‌های محلی فارس، یک‌هزار و چهارصد ترانه محلی، ترانه‌های از جنوب، سیری در ترانه‌های محلی فارس، شهرستان خرم‌بید و فرهنگ مردم آن، فرهنگ مردم داریون، ترانه‌های محلی جهرمی برای استخراج داده‌ها، اساس قرار داده شده‌اند. در مجموع، ۴۳۹۱ دوبیتی در این مقاله مطالعه شده و پس از استخراج موارد نفرین‌دار و حذف موارد تکراری (۷۰ دوبیتی)، ۱۴۹ دوبیتی متضمن مفهوم نفرین، مبنای تحلیل قرار گرفته است.

۲. پیشینه پژوهش

مقوله نفرین و انعکاس آن در ادبیات عامه، از مفاهیمی است که برخی از پژوهشگران در پژوهش خود به آن اشاره‌ای کرده‌اند (رک: قنوتی، ۱۳۹۴؛ محسنی و همکاران،

عناصر نفرین و نمود جنسیت در دوبیتی‌های مکتوب عامهٔ فارس _____ سعید خسروپور و همکار

۱۳۹۴؛ الهامی، ۱۳۹۶؛ کمرپشتی و احمدی کمرپشتی، ۱۳۹۸؛ جبّاره ناصرو و شادمانی، ۱۳۹۸؛ طاهری و مردانی، ۱۳۹۹؛ بآبادی عکاشه و ساریخانی، ۱۴۰۰)، اما برخی محققان آن را موضوع اصلی یا یکی از موارد مهم پژوهش خود قرار داده‌اند. از آن جمله ثابت (۱۳۸۵) در بررسی عبارت‌ها و تعارف‌های رایج در بین زنان شیرازی بسیاری از نفرین‌ها را ذکر کرده و صبوحی خامنه (۱۳۸۹) با روش‌های زبان‌شناسانه، کنش‌های گفتاری دعا و نفرین در زبان فارسی را به‌صورت کتابخانه‌ای - میدانی بررسی کرده و تحلیل خود را بر مبنای عناصر چهارگانهٔ نفرین و دعا (گنشگر گفتار، کنش‌پذیر گفتار، کنش بیانی، خواستهٔ کنش) بنیان نهاده است. آسیایی و عباسی (۱۳۹۱) به تحلیل نفرین‌های رایج در میان اهالی تبریز و هرسین کرمانشاه پرداخته‌اند و در یک دسته‌بندی چهارگانه، شباهت نفرین‌های دو قوم ترک و لک را نشان داده‌اند. از دیگر پژوهندگان، بادامچی و افکنده (۱۳۹۳) سیر تحوّل و استمرار نفرین را در نوشته‌های شاهان میان‌رودانی و تغییر آن را در نبشته‌های هخامنشی بررسی کرده‌اند. همچنین پیش‌قدم و همکاران (۱۳۹۳) براساس دوپست فیلم انگلیسی و فارسی و با استفاده از مدل هایمز، به تحلیل و مقایسهٔ کنش نفرین میان ایرانیان و انگلیس‌زبانان پرداخته‌اند. شهنوازی (۱۳۹۴) کنش‌های گفتاری دعا و نفرین را در گویش بلوچی سرحدّی بررسی کرده و زروان (۱۳۹۵) به تحلیل محتوای دعا و نفرین در اساطیر ملل پرداخته و دعاکنندگان، دعاشوندگان، نفرین‌کنندگان و نفرین‌شوندگان را مشخص کرده است.

از دیگر پژوهشگران، خلیلی‌نژاد (۱۳۹۵) با استناد به اشعار شعرای نامی ایران و همچنین اساطیر ایرانی به گسترهٔ مفهوم نفرین پرداخته و ارتباط شومی چند حیوان را با مفهوم نفرین بررسی کرده است. خادمیان و سلیمانی فاخر (۱۳۹۵) براساس نمونه‌گیری‌های نظری از میان ترانه - موسیقی‌های پاپ در سال‌های ۱۳۸۰ تا ۱۳۹۴، به

تحلیل اجتماعی پنج گفتمان در موسیقی نفرینی پرداخته‌اند. دهرامی و فهیمی‌پور (۱۳۹۶) جنبه‌های گوناگون آفرین و نفرین را در آثار دوره باستان و میانه بررسی کرده‌اند و به نقش، کارکردها و جنبه‌های بلاغی این دو مقوله پرداخته‌اند. ماحوزی و همکاران (۱۳۹۶) مضمون نفرین را در بیش از سه‌هزار دوبیتی مازندرانی و خراسانی بررسی کرده و نشان داده‌اند که از میان نُه مضمون آورده‌شده، نفرین به معشوق پربسامدتر است. دارا (۱۳۹۷) تنوع نگارش نفرین را در سنگ‌نوشته‌های شاهان اورارتویی بررسی کرده و ساروی (۱۳۹۸) به بررسی مضامین دعا و نفرین در دوبیتی‌های عامیانه مازندرانی پرداخته است. همچنین خرمی (۱۳۹۹) وجوه گوناگون دعا و نفرین را در اشعار مولوی براساس کتاب *مثنوی معنوی* نشان داده است.

پژوهش‌های نام‌برده در این بخش، یا مربوط به حوزه تاریخ و زبان‌شناسی‌اند یا به مقوله نفرین در اساطیر و اشعار کلاسیک پرداخته‌اند. برخی دیگر نیز صرفاً بخش اندک و گذرایی را به این مقوله اختصاص داده‌اند. نکته دیگر اینکه پژوهش‌های اختصاصی مربوط به نفرین در ادبیات عامه، استان فارس را شامل نمی‌شود.

تفاوت پژوهش حاضر با پژوهش‌های دیگر در این است که با آمارگیری دقیق از نفرین‌های به‌کاررفته در دوبیتی‌های استان فارس، تعداد و درصد عناصر نفرین‌کننده، نفرین‌شونده و دلیل نفرین را مشخص کرده و براساس آن به‌طور دقیق به بحث جنسیت پرداخته است. بنابراین در ادامه طبق نمودار و آمار، درباره موارد آمده بحث شده و از نمونه‌های شعری برای تأیید نظر استفاده شده است.

۳. تبیین نظری موضوع

یکی از واکنش‌های انسانی در شرایط ناتوانی، ناکامی و ناچاری علاوه بر شکوه و شکایت، نفرین است که در قالب زبان گفتاری یا نوشتاری بروز می‌یابد. این واژه به

معانی دعای بد و لعن (دهخدا، ۱۳۷۷، ذیل «نفرین») و در مقابل واژه آفرین (انوری، ۱۳۸۲، ذیل «نفرین») آمده است. البته با توجه به کاربرد دوگانه واژه «دعا» در آیه «وَ يَدْعُ الْإِنْسَانَ بِالشَّرِّ دُعَاءَهُ بِالْخَيْرِ...» (اسراء / ۱۱) می‌توان نفرین را «دعای بد» معنا کرد که البته در پهلوی نیز به همین معناست (هرن و هوبشمان، ۲۵۳۶). راغب اصفهانی (۱۴۱۵ق، ص. ۷۴۱) با توجه به کاربردهای واژه لعن در قرآن کریم می‌گوید اگر این واژه از سوی خداوند باشد به معنی عقوبت در آخرت و دوری از رحمت گسترده الهی در دنیاست و اگر از جانب انسان باشد، نفرین به دیگری است. گوینده نفرین انسان یا غیرانسان است. البته در مورد دوم، نفرین انسانی از زبان حیوانات، گیاهان یا اشیا بیان می‌شود. از گذشته‌های دور تا امروزه نفرین خود را پیش آورده و با توجه به بافت تغییراتی کرده است. باین همه، عناصر اصلی این نوع در همه بازه‌های زمانی و مکانی وجود داشته است. در هر نفرینی عناصر «نفرین‌کننده: آن‌که / آن‌چه نفرین می‌کند»، «نفرین‌شونده: آن‌که / آن‌چه نفرین می‌شود» و «مضمون نفرین: عبارت نفرین» وجود دارد و عنصر «چرایی نفرین: دلیل نفرین» در برخی آمده و در برخی نیامده است. ناگفته نماند که ممکن است «نفرین‌کننده» و «نفرین‌شونده» یک دیگری نامشخص باشند، ولی در هر صورت برای انجام کنش نفرین باید به عنوان «کنش‌گر» و «کنش‌پذیر» وجود داشته باشند. شاید در نظر نخست نفرین متعلق به طبقه عامه باشد، اما این‌گونه نیست. در اساطیر ایرانی نیز مزدیسنان مردم بی‌اعتقاد به باریدن باران را نفرین می‌کنند به حدی که جان مردم به تنگ می‌آید (بهار، ۱۳۹۱، به نقل از زروان، ۱۳۹۵، ص. ۳۶) همچنین اورمزد جمشید را به سبب دروغ و غرور نفرین می‌کند و فرّ پادشاهی از او دور می‌شود (همان، ص. ۳۶). در دوران تاریخی پادشاهان مقتدر نیز از این نوع برای رسیدن به مقاصد مانند حفظ آثار و سنگ‌نبشته‌ها و ماندگاری ساخت‌وسازهای خود استفاده می‌کرده‌اند؛ برای نمونه شاهان هخامنشی ویران‌کننده آثارشان را با موارد «تعقیب: گرفتار شدن نفرین‌شونده به تعقیب ایزدان»، «تبدیل شدن به عناصر روانی مانند

آب، خاک و خاکستر»، «ناباروری: عقیم شدن و بی‌دودمانی» و «بی‌خانمانی: آوارگی» نفرین کرده‌اند (بادامچی و افکنده، ۱۳۹۳). باور به تأثیر و عملی شدن نفرین به اندازه‌ای بوده است که پادشاهان فاتح، فردی را برای ویران کردن آثار انتخاب می‌کرده‌اند تا اثر نفرین از خودشان به آن فرد منتقل شود؛ برای نمونه در یکی از کتیبه‌های پادشاهان اورارتویی این انتقال اثر نفرین چنین آمده است: «هرکس این کتیبه را پاک کند، هرکس آن را بردارد، هرکس به دیگری بگوید آن را انجام بدهد، خالیدی خدای آب و هوا، خدای خورشید، زمین و خدایان دیگر، او را دفن کنند زیر زمین» (دارا، ۱۳۹۷، ص. ۲۱۹). این تأثیر نفرین بیشتر از آن‌جاست که عامل اجرای نفرین یکی از نیروهای ایزدی و مینوی است یا اینکه واژگان نفرین در فرهنگ موردنظر، خود ضامن این تأثیرگذاری‌اند بی‌آنکه به عاملی اجرایی (مانند خدایان) ارجاع داده شوند (بادامچی و افکنده، ۱۳۹۳). بنابر همه‌گیری نفرین، استفاده عامه از آن بسیار طبیعی است.

۴. نفرین و جنسیت آن در دوبیتی‌های عامه فارسی

از آن‌جا که نفرین در جایگاه یکی از عناصر پرنمود در ادب عامه، عناصر سازنده و اجزای ویژه‌ای دارد، در این بخش از پژوهش، ضمن بررسی دوبیتی‌های نفرینی رایج در فارس به‌عنوان یکی از کانون‌های اصلی شعر عامه، با تکیه بر بسامد عناصر و تحلیل آن‌ها، طرف‌های نفرین (نفرین‌شوندگان و نفرین‌کنندگان)، جنسیت آنان و دلایل نفرین و نوع انعکاس آن در این دسته از شعر عامه، بررسی خواهد شد.

۴-۱. نفرین‌کنندگان

نفرین‌کننده فرد یا چیزی است که عمل نفرین را انجام می‌دهد. این عامل می‌تواند انسان یا غیرانسان باشد. چنانکه در نمودار ۱ می‌توان دید، در دوبیتی‌های فارس، نفرین‌کنندگان به ۱۹ گروه دسته‌بندی شده‌اند که از آن میان، عاشق با ۱۲۳ نمونه و ۸۲ درصد، بیشترین میزان را به خود اختصاص داده است. منظور از عاشق، فرد کنشگری

عناصر نفرین و نمود جنسیت در دوبیتی‌های مکتوب عامه فارسی _____ سعید خسروپور و همکار

است که در رابطه عاشقانه به طرف مقابل اظهار عشق می‌کند و معشوق فرد کنش‌پذیری است که به او اظهار عشق می‌شود. این کنشگران و کنش‌پذیرندگان می‌توانند مرد یا زن باشند؛ یعنی برخلاف باور مرسوم، صرف جنسیت مرد و زن نشان از عاشق و معشوق بودن این دو (به ترتیب) در روابط عاشقانه نیست. بنابراین با توجه به نشانه‌های متنی، عاشق در مقام نفرین‌کننده مرد یا زن است.

عاشقِ مرد، در جایگاه نفرین‌کننده، در بسیاری از دوبیتی‌ها نمود دارد:

نَسایی و نَسایی و نَسایی / شدی پیر و نَبستی یک جنایی / الهی مدلی جونتِ بمیره /
خود مهدی بگیری آشنایی (همایونی، ۱۳۷۹، ص. ۳۱۹).

تو که بالی بونی گهواره داری / تو که میل من بیچاره داری / الهی دلبرِ جونیت
بیمیره / که بی دلبرِ بیشی^۲ رو بر من آری (فرزین‌نیا، ۱۳۹۵، ص. ۲۰).

در برخی نمونه‌ها نیز قرائنی وجود دارد که می‌توان نفرین‌کننده را زنی عاشق دانست که از معشوق یا رقیب عشقی شکایت و در این میان، از نفرین استفاده می‌کند:

سرِ چاهِ چمن آتش بیگیره / به غیر از سه نفر عالم بمیره / یکی یارم یکی قاصدِ یارم /
یکی پسرِ عمو بی‌اعتبارم (همایونی، ۱۳۷۹، ص. ۳۳۵).

در دوبیتی زیر هم، مضمونی شبیه به ترانه قبل دیده می‌شود:

وَلَمْ کُلُّ بُوَد و عُنچِه دَر کِنارِش / تَف و لَعنتِ بَه اَوَن قُول و قَرارِش / تو که به
دُخترِ عَموت می‌کُنی ناز /

بُر و که گولی زاده لایقِ توست^۳ (رشیدی، ۱۳۹۶، ص. ۳۳۲).

یا در نمونه زیر که زن (عاشق)، شوهر خود را نفرین کرده است:

پسرِ عمو به رویم زنِ گِرفِته / به تِهرون دُخترِ سرهنگِ گِرفِته / اگر بعض^۴ مینه داغش
نَیینه / اگر مثلِ مینه مرگش نشینه (فقیری، ۱۳۸۵، ص. ۱۴۰).

در تعدادی از نمونه‌ها نیز، قرینه‌ای مشخص برای تشخیص جنسیت عاشق (مرد یا زن)، دیده نمی‌شود. (رک. فرزین‌نیا، ۱۳۹۵، ص. ۴۲؛ بذرافکن، ۱۳۸۹، ص. ۲۳۴؛ همایونی، بی‌تا، ص. ۹۲).

هرچند در اشعار بررسی شده، نفرین اغلب شگرد شکوه میان عاشق و معشوق است، به‌ندرت، نفرین‌کنندگانی با ماهیت دیگر در ترانه‌های عامیانه نمود دارند. افراد ظلم‌دیده از فلک یا دیگران در پنج دوبیتی، مخاطب را نفرین کرده‌اند. همچنین در برخی اشعار (۴ نمونه) افرادی را با هویت نامشخص می‌توان یافت که با نفرینشان موجب جدایی عاشق و معشوق از یکدیگر شده‌اند. این دست از نفرین‌کنندگان، کسانی هستند که عاشق پس از جدایی از معشوق، روایتی از آنان را در ترانه عامیانه می‌گنجاند، گویی دعا (نفرین)ی آنان، سبب این جدایی بوده است:

لَبَّتِ بوسیدم و یادم گل او مد / جدایی تو بر من مُشکِلِ او مد / جدایی من نمی‌کردم
خدا کرد / نمی‌دونم کدوم ناکس دعا کرد (همایونی، ۱۳۴۸، ص. ۱۹۰).

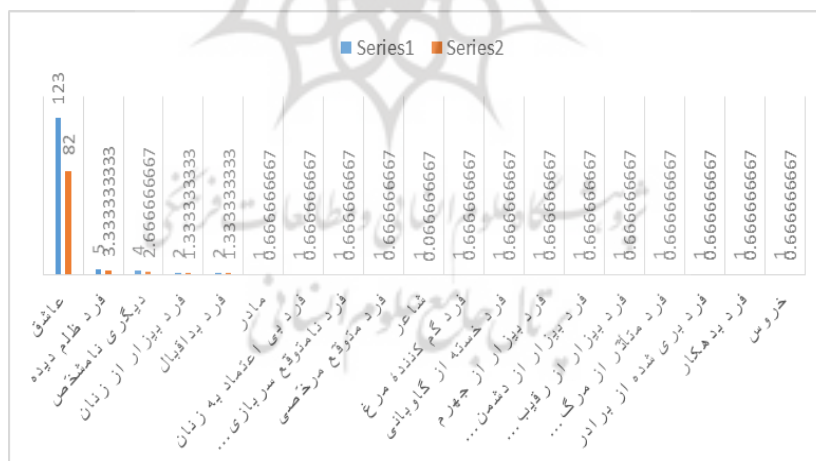
ولِ بالابلند دندون طلائی / میون^۵ من و تو آفتید جدایی / جدایی من نمی‌خواستم خدا
کرد / نمی‌دونم کدوم کافر دعا کرد (فرزین‌نیا، ۱۳۹۵، ص. ۶۰).

حضور دیگری نامشخص به‌عنوان نفرین‌کننده، با توجه به ماهیت نوع شعر، بر اختصاص دوبیتی‌ها به مضامین عاشقانه تأکید دارد. افراد بیزار از زنان (به‌ویژه به‌دلیل بی‌وفایی) و افراد بداقبال با تعدادی اندک (۲ نمونه) در میان نفرین‌کنندگان حضور دارند.

براساس نمودار، تنها در ۱ نمونه نیز، نفرین‌کنندگان: مادر، فرد بی‌اعتماد به زنان، فرد نامتوقع سربازی دیگری، فرد متوقع مرخصی، شاعر، فرد گم‌کننده مرغ، فرد خسته از گاوبانی، فرد بیزار از جهرم، فرد بیزار از دشمن دیگری، فرد بیزار از رقیب دیگری، فرد

عناصر نفرین و نمود جنسیت در دوبیتی‌های مکتوب عامه فارس _____ سعید خسروپور و همکار

متأثر از مرگ دیگری، فرد بری شده از برادر، فرد بدهکار و خروس بوده‌اند. تمام نفرین‌کنندگان به‌جز خروس انسان‌اند، این مورد نیز می‌تواند به دلیل مقدس بودن این پرنده و حضور پررنگش در زندگی مردم گذشته باشد (رک: شین دشتگل، ۱۳۸۶؛ منصوری، ۱۳۹۸)، زیرا فرد درخواست‌کننده نفرین، خروس را یار خود می‌داند و از او می‌خواهد تا بدگو را نفرین کند. باید دانست که این نفرین‌کنندگان در جایگاه انسان، جزو دغدغه‌مندان گذشته بوده‌اند که عواملی در موقعیت نفرین قرارشان می‌داده است تا موجب برآورده شدن کام یا آرامش خاطرشان شود. نکته مهم دیگر غیاب گیاهان به‌عنوان نفرین‌کننده است، زیرا نفرین به‌عنوان یک کنش انسانی با سخن مربوط است و چون گیاهان فاقد این ویژگی‌اند در گروه نفرین‌کنندگان قرارنگرفته‌اند. براساس همین سخن گفتن (بانگ‌دادن) است که خروس در این گروه لحاظ شده است. البته در یک نفرین از کلاغ نیز به‌عنوان واسطه پیغام‌رسانی نام برده شده است که کاملاً با کنش فرهنگی و ادبی این پرنده سازگاری دارد (رک. فقیری، ۱۳۸۵، ص. ۸۰).

نمودار ۱: تعداد و درصد نفرین‌کنندگان

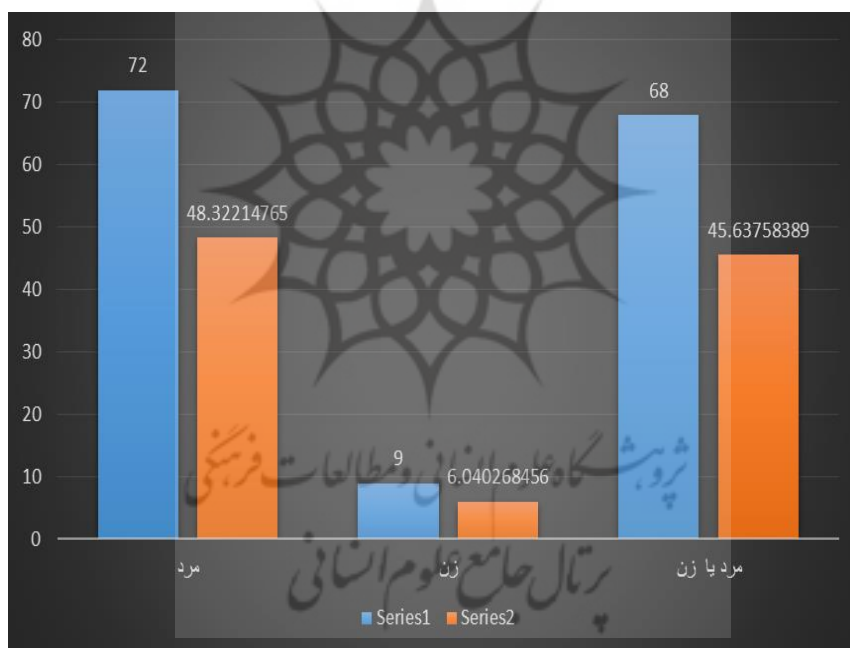
Graph 1: The number and percentage of the cursers

آنچنان که در نمودار ۲ مشخص است، با در نظر گرفتن قرائن موجود و نشانه‌های متنی در دوبیتی‌های نفرینی، می‌توان جنسیت نفرین‌کنندگان را تا حدودی مشخص کرد. بر این اساس، ۷۲ مورد (۴۸/۳۲ درصد) از نفرین‌کنندگان مرد و ۹ مورد (۶/۰۴ درصد)، زن‌اند. ۶۸ نمونه نفرینی (۴۵/۶۳ درصد) هم فاقد نشانه‌های متنی دال بر مرد یا زن بودن نفرین‌کننده‌اند؛ یعنی نفرین‌کننده آن‌ها می‌تواند بر حسب موقعیت کاربرد شعر مرد یا زن باشد. در این نفرین‌ها تفاوت‌های زبانی زنان و مردان مشخص نیست و به نظر می‌رسد در بسیاری از موارد توانایی زنان در فهم و بیان خود به واسطه زبان و فرهنگی مردانه صورت گرفته است (طاهری و مردانی، ۱۳۹۹). درصدهای نمودار برخلاف تصور رایج که بیشتر نفرین‌کنندگان را زن می‌داند (رک: ماحوزی و همکاران، ۱۳۹۶؛ پیش‌قدم و همکاران، ۱۳۹۳) دست‌کم در نمونه‌های بررسی شده، مرد را نفرین‌کننده اصلی در روابط عاشقانه و موارد دیگر نشان می‌دهد. حتی اگر نیمی از موارد نفرین‌کنندگان «مرد یا زن» (۲۲/۸۱ درصد) مربوط به زنان باشد و بر درصدهای موارد «زن» افزوده شود، باز هم تعداد و درصد نفرین‌کنندگان مرد بیشتر است. در این صورت ۷۱/۱۵ درصد نفرین‌کنندگان مرد و ۲۸/۸۵ درصد نفرین‌کنندگان زن‌اند. شاید این ویژگی نشان‌دهنده صاحب قدرت بودن مرد یا احساس تملک او در روابط عاشقانه باشد، از این رو خودخواهی عاشق مالک یا عاشق مقتدر موجب برانگیختن حسن حق نفرین معشوق می‌شده است و درعین حال نمایانگر ناچاری او در برابر شرایط و موانع است و این نوسان قدرت/ضعف او را به نفرین وامی‌داشته است. زن در تصویر خودخواهی‌های عاشقانه حضور اندکی دارد و همین، دلیل بسیاری از نفرین‌نکردن‌هاست؛ برخلاف مرد که به دلیل همین حضور، لب به نفرین می‌گشوده است. نکته دیگر اینکه زن به عنوان عاشق (شاید به دلیل پذیرش سنت‌های جامعه مردسالار) در یک رابطه عاشقانه، حق

عناصر نفرین و نمود جنسیت در دوبیتی‌های مکتوب عامه فارس _____ سعید خسروپور و همکار

شکنندگی کم‌تری داشته است و بر همین اساس در نقش نفرین‌کننده کم‌تر ظاهر می‌شده است. در روابط غیرعاشقانه (مانند طالع و بخت، بدهکاری، مرگ، دشمنی، ظلم) نشانه‌های متنی دالّ بر مرد یا زن بودن کم‌تر آمده است و می‌توان این را نشان درگیر بودن هر دو جنس با مسائل مربوط به نفرین دانست. البته اگر سخنوری و شاعری بیشتر مختص مردان باشد، نقش مرد به‌عنوان نفرین‌کننده مشخص‌تر می‌شود؛ بر این اساس می‌توان نظر برخی پژوهشگران را پذیرفت که نفرین‌های زنانه بیشتر در اصطلاحات زنانه — و نه در شعر — خود را نشان می‌دهد (ثابت، ۱۳۸۵).

نمودار ۲: تعداد و درصد جنسیت نفرین‌کنندگان

Graph 2: The number and percentage of the gender of the cursers

۲-۴. نفرین شونندگان

اساس تشخیص نفرین شونده در این پژوهش، فرد یا چیزی است که نفرین می‌شود و نوع آن می‌تواند انسان یا غیرانسان باشد. چنان‌که در نمودار ۳ مشهود است، تعداد نفرین شونندگان در دوبیتی‌های فارس بیش از نفرین‌کنندگان است؛ به این دلیل که هر نفرین‌کننده ممکن است در یک موقعیت چند فرد یا چیز را نفرین کند. در این دوبیتی‌ها ۱۷۷ نفرین شونده یافت شد که در ۳۴ گروه قرار می‌گیرند: ۱۰ گروه آن مربوط به عاشق و معشوق و افرادی است که در این رابطه نفرین شده‌اند. معشوق (مرد یا زن) از این نظر به عنوان مقصر اصلی در رابطه عاشقانه با ۴۱ مورد و ۲۳/۱۶ درصد بیشترین بسامد را در موقعیت نفرین دارد. از این منظر، شعر عاشقانه عامه، در جایگاه نوعی شعر شبه‌واسوختی، نفرین را ابزار بیان نیاز پنهان عاشق می‌داند. پس از معشوق، عاشق (مرد یا زن) نیز با ۲۴ نمونه و ۱۳/۵۵ درصد در رتبه دوم نفرین شونندگان قرار دارد که از آن میان، ۲۱ نمونه متضمن خودنفرینی عاشق است.

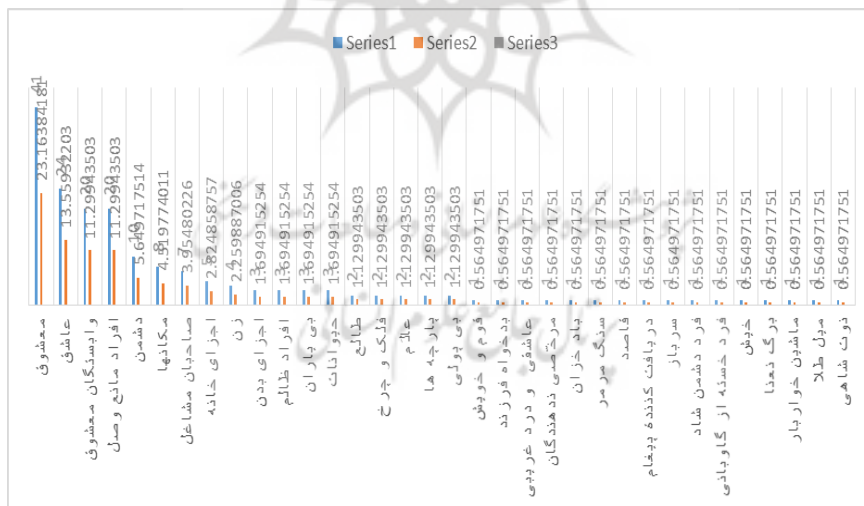
وابستگان معشوق نیز با ۲۰ نمونه و ۱۱/۲۹ درصد، گروه نفرین شونده بعد هستند که شامل پدر معشوق (۳ مورد که در ۲ مورد دارای نقش عموست)، برادر معشوق (۲ مورد)، شوهر معشوق (۴ مورد)، دربرگیرنده معشوق (۱ مورد)، مادر معشوق (۳ مورد)، فرزند معشوق (۱ مورد)، زن معشوق (۱ مورد)، رقیب (۲ مورد)، مادر رقیب (۱ مورد)، زن رقیب (۱ مورد) و بیچه رقیب (۱ مورد) می‌شود. همه این افراد، وابستگان رابطه یا هم‌بسته نفرین شونده اصلی‌اند (مانند رقیب و خانواده‌اش) یا در جهت تهدید معشوق به نفرین برای کامیابی از او هستند (مانند نفرین فرزند معشوق). افراد مانع وصل با ۲۰ نمونه و ۱۱/۲۹ درصد جزو نفرین شونندگان پربسامدند (رک: همایونی، ۱۳۷۹، صص. ۱۷۲، ۱۸۳، ۲۱۲). در نفرین‌ها از این افراد با عناوین بری‌کننده، مانع رواج کار،

عناصر نفرین و نمود جنسیت در دوبیتی‌های مکتوب عامه فارس _____ سعید خسروپور و همکار

برهم‌زننده سودا، چوب‌شکن در کار، جداکننده، بدگو و قرق‌کننده یاد شده است. در یک رابطه عاشقانه دل‌نگرانی اصلی عاشق و معشوق چنین افرادی بوده‌اند که با کار خود مانع وصل می‌شده‌اند و در این امر موفق بوده‌اند، زیرا این نفرین‌ها پس از به‌هم‌ریختن رابطه عاشق و معشوق صورت می‌گرفته است. در چنین مواقعی تنها دلخوشی عاشق، نفرین بوده است.

نفرین دشمن از دیگر موارد رایج در نفرین‌های عامه است. از ده نمونه با درصد ۵/۶۴، نه مورد به نحوی با عاشق و معشوق مربوط است. گاهی عاشق تنها به‌طور کلی از دشمن نفرین شده یاد می‌کند و گاهی از او با عملی که انجام داده است نام می‌برد؛ برای نمونه دشمن کسی است که بدخواه یار، عامل گریه معشوق و در مواقعی باخبر از راز عاشق و معشوق است. نمونه دیگر، نفرین دشمن فردی نامشخص است و ارتباطی به وصال عاشق و معشوق ندارد. در تعدادی از اشعار (۸ نمونه و ۴/۵۱ درصد) نیز مکان‌ها نفرین شده‌اند^۶ (رک: فقیری، ۱۳۸۵، ص. ۶۳، ۷۳). این مکان‌ها یا محل زندگی معشوق‌اند یا دارای آب و هوای بد یا منزل موقت عاشق دور از معشوق‌اند. گروه صاحبان مشاغل (با ۷ نمونه و حدود ۴ درصد) شامل شیشه‌گر، نمدمال، رنگرز، توردار، صیاد، کمانگر و قصاب، هریک در موقعیتی نفرین شده‌اند. مخاطب نفرین در این نمونه‌ها، غیر از مورد آخر، هرکدام به نحوی عامل آزدگی عاشق و معشوق‌اند. اجزای خانه معشوق نیز (۵ بار و ۲/۸۲ درصد) نفرین شده‌اند؛ این اجزاء عبارت‌اند از: در (۱ مورد)، دالان (۲ مورد)، دیوار (۱ مورد) و پیش‌بام (۱ مورد). زن نیز (۴ بار) در مقامی غیر از معشوق، از طرف جنس مرد نفرین شده است؛ به حدی که گاه نفرین‌کننده ریشه‌کن شدن او را خواستار بوده است.

در دوبیتی‌های بررسی شده، اجزای بدن شامل دل (۲ مورد) و زلف بور (۱ مورد) نفرین شده‌اند. خان دشتی و دو فرد نامشخص هم در جایگاه افراد ظالم مستحق نفرین بوده‌اند؛ نکته‌ای که مؤید بار اندک اجتماعی دوبیتی‌های رایج است. در ۳ نمونه نیز، افراد بی‌یار و تنها خود و همانندان خود را نفرین کرده‌اند. از گروه حیوانات هم، مرغ، گربه زال و خروس هریک، در موقعیتی نفرین شده‌اند. همچنین طالع، فلک و چرخ و عالم، ۲ بار نفرین شده‌اند. از نمودهای متمایز در نفرین‌ها، مواردی است که به گونه‌ای نشان‌دهنده وضعیت اقتصادی مبهم یا نامناسب نفرین‌کننده است؛ برای نمونه، شاعر به دلیل ناتوانی در خرید، پارچه‌های وال و اطلس را نفرین کرده یا دعای بد خود را ارزانی بی‌پولی خویش داشته است. ۱۶ گروه از نفرین‌شوندگان دارای بسامد ۱ و درصد کم‌تر از یک‌اند. ۷ نکته جالب این است که ۱۷ گروه از نفرین‌شوندگان، غیرانسان‌اند و این افزون‌بر بیان ارتباط این موارد با زندگی انسان، نشانگر ناچاری انسان نیز است، زیرا او به جای مقابله با عوامل نامناسب، خشم خود را در قالب نفرین متوجه گروه‌های غیرانسانی می‌کرده است.

نمودار ۳: تعداد و درصد نفرین‌شوندگان

Graph 3: The number and percentage of the cursed ones

عناصر نفرین و نمود جنسیت در دوبیتی‌های مکتوب عامهٔ فارس _____ سعید خسروپور و همکار

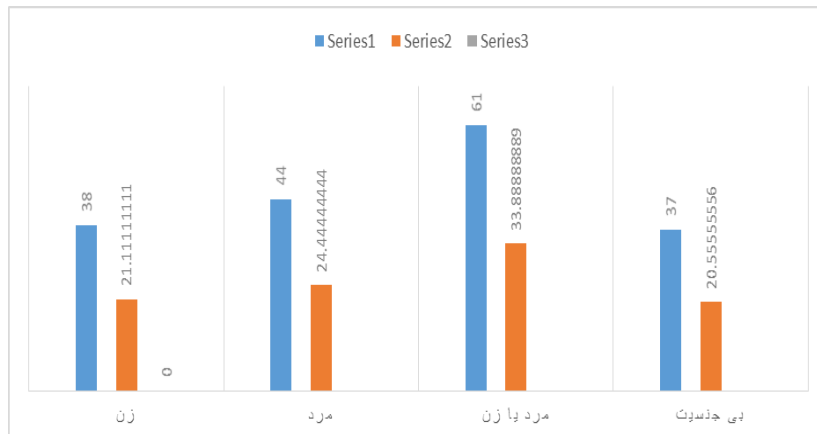
نفرین‌شوندگان، در مجموع ۱۸۰ نمونه‌اند که از منظر جنسیت در سه دستهٔ مردانه، زنانه و بی‌جنسیت قرار می‌گیرند؛ این آمار شامل اشعاری است که در ۱۷۴ نمونه از آن‌ها یک جنس و در سه شعر، دو جنس، نفرین شده است؛ برای نمونه در نفرین «خداوندا بیمیرن قوم و خویشون» (همایونی، ۱۳۷۹، ص. ۱۷۴) قوم و خویشان هم جنسیت مرد و هم زن را شامل می‌شود، یا نفرین «بمیره هر که دلداری نداره / کنار بسترش یاری نداره / بمیره ای خدا آن آدمی زاد / که غم داره و غم‌خواری نداره» (همان، ص. ۳۰۳) جنسیت مرد و زن را دربرمی‌گیرد.

چنان‌که در نمودار مشخص است، در کل ۱۴۳ مورد، حدود ۸۰ درصد از نفرین‌شوندگان دارای جنسیت (مرد/زن) هستند و ۳۷ مورد، حدود ۲۰ درصد بی‌جنسیت و غیرانسان‌اند. از نمونه‌های موجود با جنسیت مشخص، ۳۸ نمونه (۲۱/۱۱ درصد) مشخصاً زن، ۴۴ نمونه (۲۴/۴۴ درصد) مرد و ۶۱ مورد (۳۳/۸۸ درصد) مرد یا زن‌اند؛ یعنی با اینکه نفرین‌شوندگان انسان‌اند، در آن‌ها تعیین دقیق جنسیت مرد یا زن ممکن نیست و نشانهٔ جنسیت در آن‌ها نمود ندارد؛ برای نمونه در نفرین‌های «بُرو برو الهی بَرنگردی / بریزی آشک و دُمبالم^۱ بگردی» (همایونی، بی‌تا، ص. ۲۵۰)، «اگر یار منی با کس مگو یار / اگر گویی زبونت را ز ند مار / پس از من گر بخواهی یار گیری / شوی کور و نشینی پای دیوار» (همایونی، ۱۳۷۹، ص. ۲۰۵) نفرین‌شونده می‌تواند در موقعیت جنسیتی زن / مرد قرار گیرد.

نفرین با جنسیت گوینده (نفرین‌کننده) و مخاطب (نفرین‌شونده) ارتباط دارد، اما در بسیاری از موارد، به‌ویژه در قالب شعر، برخلاف نظر جعفری (قنواتی) (۱۳۹۴) نمی‌توان نفرین مرد و زن را متفاوت دانست. هرچند با توجه به این آمار، تعداد و درصد نفرین‌شوندگان مرد بیشتر از زن و در نگاه نخست به معنی قرار گرفتن بیشتر زن

در جایگاه نفرین‌کننده است، اما از ۴۴ مورد نفرین‌شدگی مرد، ۱۱ مورد آن خودنفرینی است؛ یعنی مرد در نقش عاشق خودش را نفرین کرده است و این نفرین از طرف جنس زن نیست. از میان ۲۵ خودنفرینی همه دویستی‌های موردبحث، ۱۱ مورد آن از طرف مرد و ۱۰ مورد آن از طرف مرد یا زن در مقام عاشق است؛ یعنی نمی‌توان حتی یک خودنفرینی را به‌طور مسلم به جنس زن نسبت داد. ۴ مورد دیگر، خودنفرینی فرد در نقشی غیر از عاشق است و شامل شاعر (مرد یا زن)، فرد خسته از گاوبانی دیگری (مرد یا زن)، فرد بداقبال (مرد) و فرد بددیده از خود و دیگری (مرد یا زن) می‌شود. از این ۴ مورد نیز ۱ مورد از طرف جنس مرد است و سه مورد دیگر را نیز نمی‌توان با یقین مربوط به جنس زن دانست. بنابراین با کم کردن عدد ۱۲ از ۴۴، مرد به‌طور قطع در ۳۲ نمونه از طرف زن نفرین شده است و زن با تعداد ۳۸ مورد، ۶ بار بیشتر از مرد نفرین شده است.

اگر تعداد نفرین‌شده‌های «بی‌جنسیت» را از تعداد کل کم کنیم و نمونه‌های «مرد یا زن = ۶۱» را به‌طور مساوی ($۲/۶۱ = ۳۰,۵$) بر تعداد «مرد = ۴۴» و «زن = ۳۸» بیفزاییم، تعداد نفرین‌شدگان مرد حدود ۷۵ و تعداد زنان نفرین‌شونده، تقریباً ۶۸ نمونه خواهد بود. بر این اساس، در ترانه‌های عامه، مرد بیشتر از زن نفرین شده است. حال اگر تعداد خودنفرینی‌های مرد (۱۲) از ۷۵ کم شود، سهم زن در نقش نفرین‌شونده بیش از مرد خواهد بود ($۶۳ > ۶۸$)؛ بنابراین از این زاویه، زن به‌عنوان نفرین‌شونده بیشتر جزو توده پیام‌گیران در فرهنگ عامه (استریناتی، ۱۳۸۰) است. این نتیجه برخلاف آن باور پذیرفته شده است که جنس زن را بیشتر نفرین‌کننده و جنس مرد را بیشتر نفرین‌شونده می‌داند.

نمودار ۴: تعداد و درصد جنسیت نفرین‌شوندگان

Graph 4: The number and percentage of the gender of the cursed ones

۳-۴. دلیل نفرین

همان‌طور که نمودار ۵ نشان می‌دهد، در ۱۴۹ دوبیتی بررسی شده (با درون‌مایه نفرین)، مجموعاً ۱۶۶ دلیل برای نفرین ثبت شده است. از میان دوبیتی‌ها، چند شعر متضمن بیش از ۱ دلیل برای نفرین بوده‌اند؛ برای مثال در دوبیتی زیر، ۲ دلیل «بدقولی زن و زن‌بگیر نبودن مرد»، در جایگاه علت نفرین ثبت شده است:

«تو گُل بودی و مَن غُنچه کِنارت / تَف و لَعنت بَر اُون قُول و قَرارت / تو هَم مَرَدی
نَبودی زَن بگیری / نَمیرم تا ببینم روزگارت» (همایونی، ۱۳۷۹، ص. ۳۵۲).

در ترانه زیر، شاعر هم‌زمان خود و معشوق را نفرین می‌کند؛ خود را به دلیل دل‌بستن به معشوق و معشوق را به دلیل بی‌وفایی:

«الهی و الهی و الهی / سَرِ راهتِ دَرآد مارِ سیاهی / اَوّل بَر مَن زَنه دِل بَر تو بَسَم / دُوّم
بَر تو زَنه کِه بی‌وفایی» (فقیری، ۱۳۸۵، ص. ۱۶).

مجموع ۱۶۶ دلیل استخراج شده را می‌توان در ۶۵ دسته، طبقه‌بندی کرد. به نظر می‌رسد این موضوع‌ها که خود را در قالب نفرین به‌عنوان ساخت قالبی زبان نشان داده است، همانند دیگر ساخت‌های قالبی، زمینه‌بازتاب برخی رفتارهای اجتماعی، آداب و رسوم، دین و مذهب و فرهنگ مردم باشد (ذوالفقاری، ۱۳۹۴) براساس نمونه‌ها، بیشترین دلیل نفرین، مربوط به عاشق، معشوق و امور وابسته به رابطه عاشقانه‌شان در زندگی اجتماعی گذشته است و بسیاری از موانع و درگیری‌های ذهنی افراد در همین نفرین‌ها بازتاب یافته‌است. مانع وصل شدن، با ۲۵ نمونه و ۱۵/۰۶ درصد پربسامدترین دلیل نفرین است. در این نمونه‌ها فرد یا افرادی نفرین می‌شوند که مانع رسیدن عاشق و معشوق به یکدیگر بوده‌اند. این نفرین نشان موفقیت آن افراد در امر جدایی و ناچاری عاشق در استفاده از ابزار نفرین است. در ۱۷ نمونه (۲۴/۱۰ درصد) نیز دلیل نفرین مشخص نیست؛ برای نمونه در نفرین‌های «الهی آه من چونت بیگیره / دُعای صَبیح من شویت بیگیره / الهی آه من کَمَر نَبندی / نه سورمه چش کنی نه سر بَبندی» (همایونی، ۱۳۷۹، ص. ۴۸۰)، «بُرو برو الهی بَرنگردی / بریزی آشک و دُمبالم بگردی» (همایونی، بی‌تا، ص. ۲۵۰) هیچ دلیلی برای نفرین ذکر نشده است؛ شاید رو در رو خواندن این شعر برای فرد نفرین شده و واضح بودن دلیل نفرین در آن بافت موقعیتی، دلیل استفاده را مشخص می‌کرده است. همچنین قابل ذکر نبودن دلیل نفرین — مانند اموری که به آبروی نفرین‌شونده مربوط است — می‌تواند علت نامشخص بودن این امر باشد.

دیگرگزینی نیز با ۱۷ نمونه و ۱۰/۲۴ درصد از موارد پربسامد در نفرین‌های رایج در فارس است. در این دسته اشعار، هنگامی که معشوق در روابط عاشقانه، دیگری را بر عاشق ترجیح می‌دهد نفرین می‌شود. این دیگرگزینی با تعابیر ترک دلبر و یار دیگر

عناصر نفرین و نمود جنسیت در دوبیتی‌های مکتوب عامهٔ فارس _____ سعید خسروپور و همکار

گرفتن، یار نوگرفتن، یار بهتر گرفتن، با دیگری گشتن، به دیگری یار گفتن، هوو آوردن، به جاننشانی ناکس، رهاکردن یار و حوری گرفتن، سپردن دل به ناکسان و نصیب دیگری بودن یار بیان شده است (رک. همایونی، ۱۳۷۹، ص. ۲۰۵؛ فرزین‌نیا، ۱۳۹۵، ص. ۴۲) از موارد متمایز، استفاده از خودنفرینی عاشق (آرزوی بیماری و مرگ) برای جلب توجه معشوق (۱۰ نمونه و ۶/۰۲ درصد) است تا شاید از این راه بتواند دل معشوق را نرم کند که به احوال‌پرسی‌اش بیاید یا بر سر قبرش گریه کند و فاتحه‌ای بخواند یا اینکه نشانه‌ای از دلبر — مانند دستمال سر — را دریافت کند (همایونی، ۱۳۷۹، ص. ۸۳؛ بذرافکن، ۱۳۸۹، ص. ۲۳۴).

ناکامی عاشق با ۸ نمونه، از دیگر دلایل نمود نفرین در دوبیتی‌هاست. در این نمونه‌ها، عاشق خواهان کامیابی از معشوق است و چون این کار آسان یا ممکن نیست، معشوق را نفرین می‌کند. این دلیل با تعبیر درخواستی چون: یک شب به جای شوهر گرفتن، گل از باغ چیدن، حواله به باغ دیگری ندادن، به فکر عاشق بیچاره بودن، آشنایی گرفتن با عاشق و کام دل برآوردن بیان شده است (رک. همایونی، بی‌تا، ص. ۶۶؛ فرزین‌نیا، ۱۳۹۵، ص. ۵۲). تصرف معشوق (با تعداد ۵ و درصد ۳,۰۱) زمانی دلیل نفرین می‌شود که فردی قدرتمند یا دارای موقعیت، معشوق را از عاشق می‌گیرد و از آن خود می‌کند. در دوبیتی‌ها گاه از این فرد به‌عنوان صیاد و توردار یاد می‌شود. تفاوت این افراد با افراد مانع وصل در این است که گروه نخست (متصرفان) موجب جدایی پس از وصال‌اند و گروه دوم اجازهٔ وصال را نمی‌دهند. نفرین‌های زیر گویای این نوع تصرف‌اند:

ز دشتی^{۱۱} او مَدَّم بَر لار^{۱۲} می‌رُم / تَن ساز^{۱۳} او مَدَّم بیمار می‌رُم / الهی خیر نبینه خانِ
دشتی / که با یار او مَدَّم بی یار می‌رُم (همایونی، ۱۳۷۹، ص. ۲۳۳).

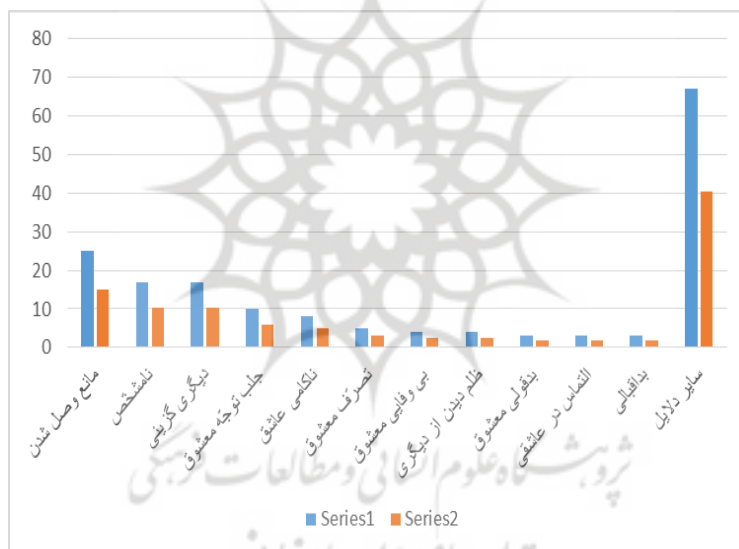
دو تا کفتر بودیم هر دو خوش آواز/ شباً در لونه و روزا به پرواز/ الهی خیر نبینه
مرد صیاد/ که او تایی مرا برده به شیراز (فقیری، ۱۳۸۵، ص. ۱۳۳).

بی‌وفایی معشوق و ظلم دیدن هر کدام با تعداد ۴ و درصد ۲،۴۰ از دیگر دلایل نفرین‌اند. کمی نمود دلایل اجتماعی، در این دوبیتی‌ها، شاید نشان‌دهنده فضای اجتماعی و بافت فکری این دست سروده‌ها باشد. همچنین بدقولی معشوق، التماس در عاشقی و بداقبالی هر کدام ۳ بار دلیل نفرین بوده‌اند. مورد نخست با توجه به بافت عاشقانه دوبیتی‌ها دارای بسامد پایینی است. نوع التماس در عاشقی مشخص نیست تا بتوان براساس آن دلیل جزئی این التماس را دانست؛ نفرین‌کننده تنها به بیان با التماس عاشقی بسنده کرده است. بداقبالی در نفرین‌ها با تعبیر شانس، طالع، بخت و اقبال بد آمده است. انتظار بود این مورد نیز با توجه به باورهای مربوط به سرنوشت در زندگی گذشتگان، بسامد بالایی داشته باشد که چنین نیست. ۱۳ شاخه از دلایل نفرین دارای بسامد ۲ است. از این موارد «ندوختن پیراهن» و «بستن در» نوعی بی‌اعتنایی معشوق به عاشق‌اند. «فراموش کردن» و «ترک معشوق» دلایل عاشق برای خودنفرینی است؛ یعنی اگر او معشوق را فراموش و ترک کند دچار نفرین شود. «دوری» و «رفتن» دلایل نفرین در صورت حضور نداشتن معشوق است. «قسم دروغ خوردن» نیز دلیل دیگری است تا معشوق را در موقعیت نفرین شدن قرار دهد. «گریه معشوق» به دلیل رفتار دیگران، دلیل موجه دیگری برای عاشق است تا لب به نفرین باز کند. «بی‌خبری» و «بی‌توجهی معشوق» نیز از این دلایل است. «تاب دیدن بیماری معشوق را نداشتن» دلیلی برای خودنفرینی است. «ناتوانی در خریدن ناز معشوق» و تهیه خواسته‌هاش عاشق را به نفرین این وضع وامی‌دارد تا از این راه افزون‌بر اعتراض، به آرامشی روحی برسد. «آگاهی دشمن از راز دل فرد» (عاشق یا غیرعاشق) موجب خودنفرینی و «دانستن

عناصر نفرین و نمود جنسیت در دوبیتی‌های مکتوب عامه فارس _____ سعید خسروپور و همکار

انگشترسپاری عاشق به معشوق» از دیگر دلایل است. «مرگ عزیزان» نیز گاه دلیل نفرین دیگران بوده است؛ افرادی که در این حادثه از نظر شاعر/ راوی مقصر بوده‌اند.

۴۱ دلیل نفرین نیز — که در قالب سایر دلایل، در نمودار نشان داده شده‌اند — هر کدام دارای ۱ بسامندند.^{۱۴} که می‌توان آن‌ها را در ۱۱ گروه اصلی با این بسامدها قرار داد: عاشق (۹)، معشوق (۱۱)، وسایل معشوق (۳)، عاشق و معشوق (۱)، عشق (۴)، حیوانات (۲)، سربازی (۳)، اقتصادی (۲)، دشمن (۳)، اشتغال (۱) و مکان (۲). پنج گروه نخست که به رابطه عاشقانه مربوط است بیشترین بسامد (۲۸) را داراست و البته که این امر با توجه به نوع غنایی دوبیتی طبیعی است.

نمودار ۵: تعداد و درصد دلیل نفرین

Graph 5: The number and percentage of the reason of the curse

۵. نتیجه

از بررسی عناصر سازنده نفرین چون: طرف‌های نفرین، جنسیت و دلایل آن، در دوبیتی‌های استان فارس می‌توان به یافته‌های زیر دست یافت:

- کنشگر اصلی در ترانه‌های نفرین، نفرین‌کننده است؛ نفرین‌کننده می‌تواند انسان یا غیرانسان باشد. البته مورد دوم زمانی در ترانه‌ها نمود می‌یابد که نقشی برجسته در زندگی انسان داشته باشد. از ۱۹ گروه نفرین‌کننده در دوبیتی‌های استان فارس، غیر از خروس - که در زندگی مردم جایگاه و نقش ویژه‌ای داشته است - مابقی انسان‌اند.

- عاشق به‌عنوان نفرین‌کننده دارای بیشترین نمود در اشعار است. این ویژگی به‌دلیل بافت غنایی دوبیتی و نشان آسیب‌پذیرتر بودن او در رابطه عاشقانه است. ۱۴ گروه نفرین‌کننده نیز دارای پایین‌ترین بسامند (۱ نمونه) که این نکته، نشان از سازگار نبودن دوبیتی یا حتی ترانه‌های غنایی عامه برای چنین گروه‌هایی در طرح مسائل مربوط به نفرین است.

- نفرین‌شونده (انسان/ غیرانسان) کنش‌پذیر نفرین است. از ۳۴ گروه نفرین‌شونده در دوبیتی‌ها، هفده گروه یعنی نیمی از آن غیرانسان‌اند و این ویژگی نشان‌دهنده نوعی تقابل بین عناصر انسانی و غیرانسانی در ترانه‌های نفرینی است. از میان نفرین‌شوندگان انسانی، معشوق و عاشق بیشترین نمود را دارند.

- برخلاف باور پذیرفته‌شده (دست‌کم در این پژوهش)، جنس مرد بیشتر نفرین‌کننده و جنس زن بیشتر نفرین‌شونده است. فعال بودن و صاحب‌اختیارتر بودن مرد می‌تواند دلیلی برای این امر باشد؛ نفرین‌شونده بودن زن نمی‌تواند دلیلی بر مقصّر بودنش باشد؛ برعکس کم‌تر نفرین‌کننده بودن او نشان پای‌بندی بیشترش به امر عشق و آسیب‌پذیری کم‌تر است. همچنین این ویژگی با فرهنگ جامعه مردسالار و حق مالکیت او بر عواطف زن نیز سازگاری دارد. شاید بی‌طرف بودن زن در یک رابطه عاشقانه دلیل این نفرین شدن بیشتر است. بی‌طرف بودن به این دلیل است که در مواقعی مرد خواهان زن است، درحالی‌که زن یا خواهان مرد نیست یا اختیاری در تصمیم‌گیری ندارد.

عناصر نفرین و نمود جنسیت در دوبیتی‌های مکتوب عامهٔ فارس _____ سعید خسروپور و همکار

- در دوبیتی‌ها، دلایلی متعدد برای نفرین ثبت شده است. «مانع وصل شدن» پربسامدترین دلیل برای نفرین است. دیگرگزینی معشوق، جلب نظر معشوق و ناکامی عاشق نیز از دیگر دلایل مشخص و پربسامد در نفرین‌هاست.

پی‌نوشت‌ها

1. Ārnold Van Gennepe

۲. biši: بشوی.

۳. مصرع چهارم این دوبیتی از نظر قافیه نادرست است؛ به احتمال زیاد این دوبیتی ترکیب دو شعر متفاوت باشد. شکلی دیگر از بیت نخست، در این دوبیتی نیز آمده است: «تو گُل بودی و مَن غُنچه کِنارت / تَف و لَعْنَت بَر اُون قُول و قَرارت / تو هَم مَرْدی نَبودی زَن بگیری / نَمیرُم تا ببینُم روزگارت» (همايونی، ۱۳۷۹، ص. ۳۵۲).

۴. ba:z e: بهتر از.

۵. miun: میان.

۶. شیراز (۳ مورد)، جهرم (۲ مورد)، یزدخواست (۱ مورد)، آسپاس (Āsāsop): دهستانی از توابع بخش سدهٔ شهرستان اقلید در استان فارس، ۱ مورد) و سرچاه چمن (۱ مورد)، مکان‌هایی مشخص یا نامشخص‌اند که در نگاهی شهرآشوب‌وار، نفرین شده‌اند.

۷. این ۱۶ مورد عبارت‌اند از: قوم و خویش، بدخواه فرزند، عاشقی و درد غریبی، مرخصی‌ندهندگان، باد خزان، سنگ مرمر، قاصد، دریافت‌کنندهٔ پیغام، سرباز، فرد دشمن‌شاد، فرد خسته از گاوبانی، خیش، برگ نعنا، ماشین خواربار، میل طلا و نوت شاهی.

۸. dombāl: دنبال.

۹. surme: سُرْمه.

۱۰. češ: چشم.

۱۱. Dašti: نام «دشتی» با توجه به موقعیت جغرافیایی استان فارس بر این موارد اطلاق می‌شود: ۱. منطقهٔ دشتی در استان بوشهر. ۲. شهری از توابع بخش مرکزی استان هرمزگان. ۳. روستای دشتی در

شهرستان لارستان استان فارس. با توجه به اینکه شاعر می‌گوید: «ز دشتی اومدم بر لار می‌رم» به احتمال فراوان منظورش «دشتی شهرستان لارستان» نیست.

۱۲. Lār: شهری در جنوب استان فارس.

۱۳. سالم. بدون بیماری.

۱۴. این ۴۱ دلیل عبارت‌اند از: زن‌بگیر نبودن، خفت کشیدن، آوارگی، بی‌خوابی، خونین‌جگر شدن، حسرت کشیدن، ضعف جسمی و هم‌پای معشوق نرفتن و دوری از وطن (زادگاه) مربوط به عاشق‌اند. زرد شدن رنگ، تنها نشستن، دل‌تنگی، نشناختن، غم داشتن از تب، فراهم شدن وسایل ازدواج، زجر کشیدن، تهمت زدن، بیوه شدن، بدصفتی شوهر و ندیدن قاصد از دلایل نفرین مربوط به معشوق‌اند. شکستن شیشه، تنگی نمد و آبی‌نشدن قبا از دلایل مربوط به وسایل معشوق است. «صاحبخانه شدن» به عاشق و معشوق و دلایل مبتلا کردن، عاشق نبودن از دل و جان، عاشق شدن و بی‌نتیجه بودن عشق، به خود مقوله عشق مربوط است. گم شدن (مرغ و گربه) و خواندن بی‌موقع (خروس) در گروه حیوانات، و سربازی رفتن، سندمرخصی ندادن و زندانی شدن در امور مربوط به خدمت سربازی جا می‌گیرد. ناتوانی در خرید خوراک و پوشاک و بدهکاری به قصاب از دلایل اقتصادی و معیشتی، و جدا کردن از برادر، بدخواه فرزند بودن و مانع باران شدن از دلایل مربوط به دشمن است. خسته شدن از گاوبانی در گروه اشتغال، و آب و هوای بد و ناشادی در غربت در گروه مکان قرار می‌گیرد. البته ناگفته نماند که خواندن بی‌موقع خروس و مانع باران شدن دشمن، به عاشق و معشوق نیز مربوط است، زیرا یکی با صدای خود دیگران را از آمدن معشوق آگاه می‌کند و یکی با وجود خود مانع بارش باران بر خرمن معشوق می‌شود.

منابع

قرآن کریم.

آسیایی، ر.، و عباسی، م. (۱۳۹۱). نفرین به‌منابۀ خشونت زبانی؛ مطالعه تطبیقی نفرین‌های رایج در زبان‌های ترکی و لکی. در هشتمین همایش زبان‌شناسی ایران. نشریه مجموعه مقالات دانشگاه علامه طباطبایی، ۲۸۰، ۱ - ۱۰.

استریناتی، د. (۱۳۸۰). مقدمه‌ای بر نظریه‌های فرهنگ عامه. ترجمه ث. پاک‌نظر. تهران: گام نو.

عناصر نفرین و نمود جنسیت در دوبیتی‌های مکتوب عامه فارس _____ سعید خسروپور و همکار

انوری، ح. (۱۳۸۲). فرهنگ بزرگ سخن. تهران: سخن.

بابادی عکاشه، ا. و ساریخانی، م. (۱۴۰۰). بررسی و تطبیق فرهنگ قوم بختیاری با تمدن ایلام باستان برپایه شواهد و مطالعات باستان‌شناسی، مطالعه موردی: آداب و رسوم. فرهنگ و ادبیات عامه، ۹ (۳۸)، ۸۳ - ۱۱۳.

بادامچی، ح.، و افکنده، ا. (۱۳۹۳). از آناتوم سومری تا اردشیر پارسی: نفرین در نبشته‌های شاهی میان‌رودانی و هخامنشی. پژوهشنامه انجمن ایرانی تاریخ، ۵ (۱۹)، ۱ - ۲۱.
بذرافکن، ج. (۱۳۸۹). فرهنگ مردم داریون. شیراز: آوند اندیشه و بنیاد فارس‌شناسی.
بلوکباشی، ع. (۱۳۸۸). در فرهنگ خود زیستن و به فرهنگ‌های دیگر نگریستن. تهران: گل‌آذین.

پیش‌قدم، ر.، وحیدنیا، ف.، و فیروزیان پوراصفهانی، آ. (۱۳۹۳). نگاهی جامعه‌شناختی به کنش‌گفتار نفرین: مقایسه زبان‌های فارسی و انگلیسی. فصلنامه مطالعات زبان و ترجمه، ۴۷ (۲)، ۴۵ - ۷۱.

ثابت، ع. (۱۳۸۵). عبارت‌ها و تعارف‌های رایج در بین زنان شیرازی. نشریه فرهنگ مردم، ۱۷، ۱۵۵ - ۱۶۹.

جباراناصرو، ع.، و شادمانی، ن. (۱۳۹۸). بررسی درون‌مایه دوبیتی‌های شهرستان فسا. ادبیات و زبان‌های محلی ایران زمین، ۵ (۱)، ۲۹ - ۵۲.

جعفری (قنواتی)، م. (۱۳۹۴). درآمدی بر فولکلور ایران. تهران: جامی.

خادمیان، ط.، و سلیمانی فاخر، م. (۱۳۹۵). نفرین و نفرت در ترانه‌های عامه‌پسند ایرانی. مطالعات جامعه‌شناختی، ۲۳ (۱)، ۱۶۵ - ۱۹۲.

خرم‌می، م. (۱۳۹۹). بررسی دعا و نفرین در مثنوی معنوی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته زبان و ادبیات فارسی. دره‌شهر: دانشگاه آزاد اسلامی.

خلیلی‌نژاد، ف. (۱۳۹۵). مطالعه مفاهیم نه‌آفرین و بازنمون کاربردی آن در ایران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته پژوهش هنر. سمنان: دانشگاه سمنان.

دوماهنامه فرهنگ و ادبیات عامه _____ سال ۱۰، شماره ۴۴، خرداد و تیر ۱۴۰۱

دارا، م. (۱۳۹۷). تنوع نگارش نقرین‌ها در طول زمان در سنگ‌نبشته‌های شاهی اورارتویی. همایش بزرگداشت دکتر محمدجواد مشکور، ۱، ۲۰۹ - ۲۳۳.

دهخدا، ع. ا. (۱۳۷۷). لغت‌نامه. زیر نظر م. معین و س.ج. شهیدی. تهران: مؤسسه انتشارات و چاپ دانشگاه تهران.

دهرامی، م. و فهیمی‌پور، م. (۱۳۹۶). آفرین و نقرین در آثار ایرانی باستان و میانه. مجله مطالعات ایرانی، ۱۶ (۳۱)، ۶۵ - ۷۹.

ذوالفقاری، ح. (۱۳۹۴ الف). زبان و ادبیات عامه ایران. تهران: سمت.

ذوالفقاری، ح. (۱۳۹۴ ب). گونه‌شناسی ساخت‌های قالبی در زبان عامه. جستارهای ادبی، ۶ (۴)، ۶۹ - ۹۸.

راغب اصفهانی، ح. (۱۴۱۵). مفردات الفاظ القرآن. اصفهان: دارالقلم.

رشیدی، خ. (۱۳۹۶). شهرستان خرم‌بید و فرهنگ مردم آن. شیراز: قشقای.

زروان، ز. (۱۳۹۵). دعا و نقرین و آیین‌های آن در اساطیر. پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته زبان و ادبیات فارسی. کازرون: دانشگاه سلمان فارسی.

ساروی، و. (۱۳۹۸). بازتاب درون‌مایه دعا و نقرین در دوبیتی‌های عامیانه مازندران. پژوهش‌های ادبی و بلاغی، ۷ (۲۷)، ۵۸ - ۷۸.

شهنوازی، س. (۱۳۹۴). بررسی کنش‌های گفتاری دعا و نقرین در گویش بلوچی سرحدی بر اساس نظرات آستین (۱۹۶۲) و سرل (۱۹۶۹). پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته زبان‌شناسی همگانی. سیستان و بلوچستان: دانشگاه سیستان و بلوچستان.

شین دشتگل، ه. (۱۳۸۶). خروس سفید از متن تا تصویر (بنابر روایات و اعتقادات قومی و دینی کهن در ایران). فرهنگ مردم، ۳۱ و ۲۲، ۳۴ - ۴۷.

صبحی خامنه، ل. (۱۳۸۹). بررسی کنش‌های گفتاری دعا و نقرین در زبان فارسی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته زبان‌شناسی. مشهد: دانشگاه فردوسی.

طاهری، ص. و مردانی، آ. (۱۳۹۹). پی‌جویی نشانه‌های نوشتار زنانه در سه‌خستی‌های کرمانجی. زن در فرهنگ و هنر، ۱۲ (۱)، ۱ - ۱۷.

عناصر نفرین و نمود جنسیت در دوبیتی‌های مکتوب عامه فارسی _____ سعید خسروپور و همکار

فرزین‌نیا، ص. (۱۳۹۵). *ترانه‌های محلی جهرمی (دوبیتی‌ها)*؛ با ملحقات و اضافاتی بر *واسونک‌های محلی جهرمی*. جهرم: بونیز.

فقیری، ا. (۱۳۸۵). *سیری در ترانه‌های محلی با تکیه به «گوشه‌هایی از ترانه‌های محلی فارس»*. شیراز: نوید.

کمرپشتی، ع. و احمدی کمرپشتی، م. (۱۳۹۸). *بازتاب حضور زن در دوبیتی‌های عامیانه شهرستان سوادکوه*. *ادبیات و زبان‌های محلی ایران زمین*، ۵ (۲)، ۱۰۵ - ۱۳۵.

ماحوزی، م.، طاووسی، م.، و ساروی، و. (۱۳۹۶). *بررسی تطبیقی درون‌مایه نفرین در دوبیتی‌های محلی خراسان و مازندران*. *ادبیات و زبان‌های محلی ایران زمین*، ۱۶، ۳۱ - ۴۹.

محسنی، م.، کمرپشتی، ع.، شیبانی اقدم، ا.، و قسیم‌ترشیزی، س. (۱۳۹۴). *تحلیل محتوایی دوبیتی‌های عامیانه شهرستان سوادکوه*. *فرهنگ و ادبیات عامه*، ۳ (۵)، ۱۳۳ - ۱۶۰.

منصوری، م. (۱۳۹۸). *دواندن خروس برای دفع گزند؛ یک باور عامه طبری در دیوان خاقانی*. *فرهنگ و ادبیات عامه*، ۷ (۲۷)، ۹۷ - ۱۱۰.

هرن، پ.، و هوشمان، ه. (۱۸۹۳). *اساس اشتقاق فارسی*. ترجمه ج. خالقی مطلق (۲۵۳۶). ج ۱. تهران: بنیاد فرهنگ ایران.

همایونی، ص. (۱۳۴۸). *یک‌هزار و چهارصد ترانه محلی*. شیراز: کانون تربیت.

همایونی، ص. (۱۳۷۹). *ترانه‌های محلی فارس*. شیراز: بنیاد فارس‌شناسی.

همایونی، ص. (بی‌تا). *ترانه‌هایی از جنوب*. تهران: اداره فرهنگ عامه.

References

- Anwari, H. (2003). *Great vocabulary of speech*. Sokhan.
- Asiaee, R., & Abbasi, M. (2012). Curse as verbal violence; A comparative study of common curses in Turkish and Lak languages. In the 8th Iranian Linguistics Conference. *Journal of Allameh Tabatabaie University Proceedings*, 280, 1-10.
- Babadi Akasheh, A., & Sarikhani, M. (2021). Studying and adapting Bakhtiari culture with the civilization of ancient Elam based on archaeological evidence and studies, case study: customs. *Bi-Quarterly Journal of Popular Culture and Literature*, 9(38), 83-113.

- Badamchi, H., & Afkandeh, A. (2014). From Sumerian anatomy to Persian Ardashir: Curse in the Mesopotamian and Achaemenid royal writings. *Journal of the Iranian History Association*, 5(19), 1-21.
- Bazrafkan, J. (2010). *The culture of the people of Dariun*. Avand Andishe and the Foundation of Fars Studies.
- Bolukbashi, A. (2009). *Living in your own culture and looking at other cultures*. Gol Azin.
- Dahrami, M., & Fahimipour, M. (2017). Good luck and curse in ancient and medieval Iranian works. *Journal of Iranian Studies*, 16(31), 65-79.
- Dara, M. (2016). Variety of curses written over time in Urartian royal inscriptions. In *the Conference in Honor of Dr. Mohammad Javad Mashkour*, 1, 209-233.
- Dehkhoda, A. A. (1998). *Dictionary* (edited by of M. Moin and S.J. Shahidi). Tehran University Publishing and Printing Institute.
- Faghiri, A. (2006). *A review on local songs based on "glances on local Persian songs"*. Navid.
- Farzinniya, S. (2016). *Jahromi's local songs (couplets); With appendix and additions to local Jahromi poems*. Buniz.
- Homayouni, S. (1969). *One thousand four hundred local songs*. Training Center.
- Homayouni, S. (2000). *Fars local songs*. Persian Studies Foundation.
- Homayouni, S. (n.d.). *Songs from the south*. Department of Public Culture.
- Horn, P., & Hobschman, H. (2536). *The basis of Persian derivation* (translated into Farsi by J. Khaleghi motlagh). Iranian Culture Foundation.
- Jabbareh Naseru, A., & Shadmani, N. (2019). Investigating the theme of couplets of Fasa town. *Quarterly Journal of Local Literature and Languages of Iran*, 5(1), 29-52.
- Jafari Qanavati, M. (2015). *An introduction to Iranian folklore*. Jami.
- Kamarposhti, A., & Ahmadi Kamarposhti, M. (2019). Reflection of the presence of women in the folk couplets of Savadkuh city. *Quarterly Journal of Local Literature and Languages of Iran*, 5(2), 105-135.
- Khademian, T., & Soleimani Fakher, M. (2016). Curse and hatred in Iranian folkloric songs. *Sociological Studies*, 23(1), 165-192.
- Khalili Nejad, F. (2016). *Studying nine-creative concepts and its practical representation in Iran*. M.A Thesis in Art Research, Semnan, Semnan University.
- Khorrani, M. (2020). *A study of prayer and cursing in the spiritual Masnavi*. Master Thesis in Persian Language and Literature, Dareshahr, Islamic Azad University.

- Mahuzi, M., Tavousi, M., & Saravi, V. (2017). A comparative study of the theme of curse in local couplets of Khorasan and Mazandaran. *Quarterly Journal of Local Literature and Languages of Iran*, 16, 31-49.
- Mansuri, M. (2019). Running a rooster to repel a bite; A folklore medical belief in Khaghani's Divan. *Bi-Quarterly Journal of Folklore Culture and Literature*, 7(27), 97-110.
- Mohseni, M., Kamarposhti, A., Sheibani Aghdam, A., & Qasimi Tarshizi, S. (2015). Content analysis of folk couplets in Savadkuh city. *Bi-Quarterly Journal of Popular Culture and Literature*, 3(5), 133-160.
- Pishghadam, R., Vahidnia, F., & Firoozian e Pooresfahani, A. (2014). A sociological look at the act of cursing speech: A comparison of Persian and English languages. *Journal of Language and Translation Studies*, 47(2), 45-71.
- Ragheb Esfahani, H. (1995). *Mofradat Alfazal Quran*. Darolghalam.
- Rashidi, KH. (2017). *Khorrambid city and the culture of its people*. Qashqai.
- Sabet, A. (2006). Common phrases and compliments among Shirazi women. *Journal of People's Culture*, 17, 155-169.
- Sabuhi Khameneh, L. (2010). Investigating the spoken actions of prayer and curse in Persian. Master Thesis in Linguistics, Mashhad, Ferdowsi University.
- Saravi, V. (2019). Reflection of the theme of prayer and curse in the folkloric couplets of Mazandaran. *Quarterly Journal of Literary and Rhetorical Research*, 7(27), 58-78.
- Shahnavazi, S. (2015). Investigating the speech and curse speech acts in the Baluchi border dialect based on the views of Austin (1962) and Searle (1969). Master Thesis in General Linguistics, Sistan and Baluchestan, University of Sistan and Baluchestan.
- Sheen Dashtgol, H. (2007). White Rooster from text to image (according to ancient ethnic and religious traditions and beliefs in Iran). *Journal of People's Culture*, 21 & 22, 34-47.
- Strinati, D. (2001). *An introduction to theories of folklore culture* (translated into Farsi by S, Paknazar). GameNoe.
- Taheri, S, & Mardani, A. (2020). Searching for signs of female writing in Kormanji's Se Kheshti. *Journal of Women in Culture and Art*, 12(1), 1-17.
- The Holy Quran*.
- Zolfaghari, H. (2015 b). Typology of stereotypes in the vernacular. *Literary Essays*, 6(4), 69-98.
- Zolfaghari, H. (2015a). *Popular language and literature of Iran*. Samt.
- Zorwan, Z. (2016). *Prayer and curse and its mirrors in mythology*. Master Thesis in Persian Language and Literature. Salman Farsi University, Iran.

پروہشگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی